

УДК 378.147

Іванченко Є. А.,
доктор пед. наук, професор,
професор кафедри фундаментальних наук,
Військова академія (м. Одеса)
Бурлімова Б. М.,
аспірантка
ВДПУ ім. М. Коцюбинського (м. Вінниця)
Суслов В. В.,
старший викладач кафедри тактики
та загальновійськових дисциплін,
Військова академія (м. Одеса)
Яслинська К. М.,
аспірантка
ВДПУ ім. М. Коцюбинського (м. Вінниця)

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ – це світ інформаційних технологій. І освіта як вагома частина цього світу, не позбавлена їхнього впливу. Але в освіті ми використовуємо технології інформаційно-комунікаційні (ІКТ, від англ. Information and communications technology, ICT), які часто ототожнюють з технологіями інформаційними (ІТ), що є хибним твердженням. Тож зазначимо, що ІКТ це загальніший термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній та бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Іншими словами, ІКТ складається з ІТ, а також телекомунікацій,

медіатрансляцій, усіх видів аудіо і відеообробки, передачі, мережових функцій управління та моніторингу [6].

Розвиток системи освіти в її цифровій іпостасі приводить до серйозного виклику: з одного боку, вже зараз критично важливо забезпечити підготовку фахівців з цифровими компетенціями, а з іншого боку треба адаптувати свою внутрішню організаційно-інституційну логіку для збереження власної конкурентоздатності. Мова йде про те, що розширення можливостей сучасних ІКТ уже в найближчій перспективі вплине на процеси формування попиту та пропозицій на ринкові праці, скоригує вимоги до навичок і кваліфікації працюючих людей. Виклики, що постали перед системою освіти, зумовили низку факторів трансформації сучасного суспільства. Важливим фактором, що впливає на швидкість цифровізації, є доступність Інтернету та ІКТ для людей [2, с.33]. В аудиторії ІКТ можуть включати всі види технологій: від комп'ютерів та Інтернету до технологій мовлення та телефонії. Таким чином, в рамках ІКТ існує безліч інструментів, які ми можемо використовувати, наприклад, проектор, програмне забезпечення для презентацій (PowerPoint, Canva, Prezi тощо), відео, інструменти для конференцій (Skype, Zoom, Google Meet, Microsoft® Teams тощо), блоги, онлайн-словники, інтерактивні книги, інтерактивну дошку, веб-сайти для вивчення тієї чи тієї навчальної дисципліни тощо.

Однією з найпоширеніших проблем є використання або не використання ІКТ, а також їх вибір, за вподобаннями викладачів, а не з міркувань справжніх потреб освіти. Сучасне покоління студентів (курсантів) «живе» у цифровому світі, та, поза залежністю від бажань викладачів, ІКТ набувають значення потужного освітнього ресурсу. Отже, щоб бути сучасним та спроможним навчати, кожен, хто входить до аудиторії та несе знання молоді, має сьогодні усвідомити важливість ролі ІКТ у процесі освіти та використовувати широкий спектр цифрових технологій у своїй роботі. Адже, інтерактивне навчання робить навчальний процес цікавим та творчим, враховує темп роботи кожного студента (курсанта), сприяє побудові індивідуальної траєкторії освіти, дозволяє

прибувати у комфортному освітньому просторі, усуває розрив між тим, хто навчає, і тим, хто навчається.

Серед головних дидактичних функцій, що можуть бути реалізовані за допомогою ІКТ І. Кузьміна зазначає такі:

– пізнавальна: використовуючи комп'ютерні технології та Інтернет, можна отримати будь-яку необхідну інформацію, а застосовуючи навчальні програми, на яких відображені текст, звук, зображення, відео, сприяти пізнавальній активності студентів;

– розвиваюча: робота студентів із навчальною програмою крім активації лексики сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття, логічне мислення, пам'ять, увага;

– тренувальна: за допомогою комп'ютерних програм студенти мають можливість самостійно тренуватись та перевірити свій рівень знань та умінь з певної теми, визначити конкретні прогалини, доопрацювати їх та виконати запропоновані завдання ще кілька разів з метою покращання своїх результатів;

– діагностична: використовуючи комп'ютерні технології, викладач має змогу швидко здійснити контроль та з'ясувати рівень засвоєння навчальної теми студентами;

– комунікативна: під час роботи студентів з навчальними програмами, ведучи діалог із комп'ютером, студенти долають бар'єр боязкості [3].

В цифрову епоху новітні ІКТ залучають в освіту альтернативні освітні технології, аналіз яких показує, як змінюються форми навчання та які нові освітні ресурси для цього необхідні (навчальні платформи, мобільне навчання та хмарні технології в освіті, соціальні медіа тощо). А це, в свою чергу, приводить до необхідності оволодіння викладачами новими компетентностями, студентами (курсантами) – новими методами соціалізації, а адміністрації вишів доводиться засвоювати нові форми організації навчання з використанням сучасних засобів управління навчальним процесом, нові підходи до освітньої статистики, формування навчальних програм та методів оцінювання на основі використання ІКТ.

Метою статті є бажання авторів розкрити деякі аспекти застосування ІКТ під час навчання іноземних мов, виходячи як з власного досвіду, так і з потреб навчального процесу, які виникли під час пандемії COVID-19 та залишаються актуальними на час дії військового стану.

Звісно, що у такому контексті, перш за все, слід згадати дистанційну форму навчання, яка стала невід'ємною складовою процесу освіти, має свої переваги, недоліки та специфікацію залежно від предмету, що викладається дистанційно.

У процесі навчання іноземної мови студентів (курсантів) ми акцентуємо на комунікативному, компетентнісному, соціокультурному, діяльнісному, особистісно орієнтованому підходах до навчання та зосереджуємось, в основному, на використанні технології інтерактивного навчання (проектний метод, метод кластерів, метод кейсів, метод мозкового штурму), технологіях електронного навчання, зокрема, роботі з комп'ютерними навчальними програмами, а також створенні презентацій у Canva, Prezi, рольових іграх, комунікативних тренінгах тощо.

Зауважимо, що навчання іноземній мові базується на 4 аспектах: навчання письму, навчання читанню, навчання розумінню на слух та навчання говорінню. У ході дистанційного навчання іноземним мовам робота студентів (курсантів) має бути організована таким чином, щоб вони самостійно та під керівництвом викладача виконували всі можливі види діяльності.

Під час дистанційного навчання читанню кожен студент (курсант) повинен читати та тренуватися у цьому виді діяльності самостійно. Засобами контролю виступають тестування, відповіді на питання, переказ тощо.

При навчанні розумінню на слух разом з використанням аудіозасобів використовують також відеозаписи, що містять ряд контекстних ключів до розуміння. Засобами контролю, як правило, виступають відповіді на питання.

Реалізація навчання письму здійснюється за допомогою електронної пошти, чатів, синхронної комунікації та має навіть певні переваги під час дистанційної форми навчання, тому що умови письмової комунікації

максимально наближені до реального життя.

При дистанційній формі навчання говорінню здійснюється за допомогою реалізації спілкування студента (курсанта), групи та викладача, при чому таке можливо лише за допомогою відеоконференцій.

Враховуючи таку специфікацію навчальної дисципліни «Іноземна мова» під час дистанційного навчання доцільним є використання технології кейс-методу, який підтвердив свою високу ефективність та результативність, а також вдало доповнює дистанційне навчання:

- при дистанційній формі навчання ми підкреслюємо його студентоцентричність [1]. Це означає, що центральною фігурою в навчальному процесі є студент (курсант), який сам формує цілі свого навчання та встановлює шляхи їх досягнення.

- гнучкість дистанційного навчання дозволяє всім суб'єктам навчального процесу працювати в будь-який час та в будь-якому місці та в тому темпі, який є оптимальним для кожного студента (курсанта). Це важливо тому, що студенти (курсанти) бажають набути не тільки теоретичних знань, а в першу чергу оволодіти практичними навичками.

- педагогічна модель, яка є в основі як дистанційного навчання, так і кейс-методу, це – конструктивізм [4]. Знання та навички конструюються в процесі співпраці студентів (курсантів) та викладача, кожен з яких надає свою інтерпретацію та власний унікальний досвід. Акцент робиться на співпраці, рефлексії та досвіді.

- як показує досвід, лінійна схема навчання протипоказана для дистанційної форми навчання. Та саме нелінійності дотримується кейс-метод. Робота студента (курсанта) базується на навчальній схемі. Це ряд підходів до навчального матеріалу, який є доступним для студента (курсанта) та надає йому можливість досягти його власних навчальних цілей. Такі підходи забезпечують структуру навчального матеріалу, яка відкрита відповідно до індивідуальних цілей, а також допомагає уникнути дезорієнтації, яка часто виникає при використанні гіпертексту та систем гіпермедіа при дистанційному навчанні.

Також треба зазначити, що під час використання кейс-метода суттєвою є роль викладача. В міру того як змінюється характеристика студента (курсанта), змінюється і роль викладача-інструктора [4]. В ідеальному варіанті розвитку при дистанційному навчанні викладач-інструктор – це фасілітатор, який залучає студентів до роботи, модератор дискусій та ресурс в процесі навчання, який дає поради, оцінку та аналізує роботу студентів (курсантів). Тому саме кейс-метод є компонентом організаційно-методичного забезпечення. До дидактичних принципів кейс-метода можна віднести наступні: індивідуальний та диференційний підхід, надання свободи при навчанні, забезпечення студентів достатньою кількістю матеріалів, можливість звернутися до викладач-інструктора, формування навички працювати з інформацією [7]. Це доводить, що принципи дистанційного навчання та кейс-метода багато в чому перетинаються.

Повертаючись до специфікації навчальної дисципліни «Іноземна мова» в аспекті навчання розумінню на слух та говорінню, слід звернутись до використання відео у навчанні іноземних мов. І саме фільми стають чудовим засобом не тільки для практичного застосування іноземної мови, а й для полегшення процесу міжкультурного навчання. Через великий вплив культури на процес спілкування для викладачів є корисною демонстрація впливу різних діалектів, форм звертання, звичаїв, табу та інших складових культури, які позначаються на взаємовідносинах між різними групами. Безліч фільмів, як зазначає В. Самойленко, містять чудові приклади міжкультурного спілкування та є дуже корисними джерелами для викладачів [5].

Фільми поєднують у собі задоволення та навчання, розповідаючи історію, яка захоплює та утримує увагу глядача; одночасно звертаються до різних органів чуття та каналів пізнання (наприклад, розмовна мова доповнюється візуальними елементами, які полегшують розуміння діалогів та сюжету студентами (курсантами)); студентам (курсантам) демонструється справжня розмовна мова; фільми захоплюють глядачів, звертаються до їхніх почуттів та змушують їх співчувати головним героям [5].

Таким чином, нами розглянуто декілька елементів з потужного резерву ІКТ, але навіть ці елементи за використання на заняттях з іноземної мови спрямовані на всі 4 аспекти навчання, сприяють формуванню та вдосконаленню загальнонавчальних умінь та навичок студентів (курсантів); розширенню їхнього мовного матеріалу; прояву самостійності у роботі над навчальним матеріалом; вмотивованій організації своєї пізнавальної діяльності при роботі з іншомовними матеріалами; розвитку творчого потенціалу, пізнавальної активності, а викладачу надають можливості моделювання якісно нового типу візуалізації навчального матеріалу та залучення широкого спектру навчально-пізнавальних, або, навіть, розважальних продуктів з Інтернет-простору. Подальші розвідки вбачаємо у розширенні кола ІКТ до впровадження у процес навчання іноземним мовам, та вивченні їхнього впливу на формування професійно важливих компетентностей майбутніх фахівців.

Список використаних джерел.

1. Білогорка М., Мороз Т. Шляхи формування мовної компетентності особистості: науково-методичний підхід. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2015. Вип. 11. С. 222–228.
2. Гуревич, Р., Кадемія, М., Опушко, Н., Ільніцька, Т., & Плахотнюк, Г. (2021). Роль цифрових технологій навчання в епоху цивілізаційних змін. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, (62), 28–38. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-62-28-38>
3. Кузьміна І.П. Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/8895/1/36.pdf> (дата звернення: 20.05.2022).
4. Кухаренко В. М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання : посібник. Київ: Міленіум, 2019.
5. Самойленко С. А. Фільми як засіб підвищення мотивації студентів до вивчення іноземних мов. *Молодий вчений*, 2015. № 2(4). С. 102-105.

6. Словник Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/інформаційно-комунікаційні_технології#Посилання (дата звернення: 25.05.2022).

7. Шовкопляс О. І. Використання кейс-методу в процесі професійно-орієнтованого навчання англійській мові у вузі. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки, 2013. № 14(2). С. 207–212.

Анотація. У статті розглянуто проблему застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час навчання іноземним мовам. Акцентовано, що однією з найпоширеніших проблем є використання або не використання ІКТ, а також їх вибір, за вподобаннями викладачів, а не з міркувань справжніх потреб освіти. Автори статті розглянули декілька елементів з потужного резерву ІКТ та дійшли висновку, що при використанні на заняттях названі елементи спрямовані на всі аспекти навчання іноземним мовам та ефективно впливають на формування професійно важливих компетентностей майбутніх фахівців.

Ключові слова: кейс-метод, цифрове навчання, дистанційне навчання, навчання іноземним мовам, інформаційно-комунікаційні технології.

Abstract. The paper deals with the issue of information and communication technologies use in foreign languages teaching. It is emphasized that the use, choice or non-use of information and communication technologies, which is based rather on teachers' individual preferences than on the actual educational needs is highlighted, is one of the most common problems. It is determined that some components of the potential reserve of information and communication technologies when used in classroom target all aspects of foreign language teaching and effectively influence the formation of professionally important competencies of future specialists.

Key words: case method, digital learning, distance learning, foreign language teaching, information and communication technologies.